

Дувінг В.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Лисько Т.Д., к.ю.н.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Неповнолітні як специфічна соціальна група, що володіють відмінним від інших членів суспільства об'ємом прав та обов'язків, є об'єктами підвищеного правового захисту. Це зумовлено нестійкістю їх психіки, своєрідністю виховання, відсутністю достатнього життєвого досвіду, знань та навичок. Саме тому з огляду на ці умови законодавець при розгляді питання про притягнення до відповідальності даної категорії суб'єктів застосовує особливий підхід до реалізації кримінальної відповідальності неповнолітніх.

У Загальній частині КК України [1] розділ XV присвячений особливостям кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Крім того Постанова Пленуму Верховного суду України від 16.04.2004 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» надає роз'яснення щодо вирішення справ стосовно даної категорії правопорушників. Наявність спеціальних норм, що регулюють притягнення до відповідальності неповнолітніх не виключають застосування до них загальних положень кримінального закону, а лише свідчать про те, що держава при застосуванні до них заходів примусового впливу, надає їм захист, виходячи з психологічної і соціальної характеристики їх віку.

Особливості притягнення до відповідальності неповнолітніх перш за все проявляються в тому, що перелік покарань, що застосовуються до неповнолітнього, є істотно обмеженим. Як основні покарання можуть бути застосовані лише штраф, громадські та виправні роботи, арешт і позбавлення волі на певний строк, а як додаткові – штраф і позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Але специфіку неповнолітнього суб'єкта кримінально-правових відносин не можна зводити тільки до пом'якшення покарання і встановлення додаткових пільг, оскільки покарання має відповідати характеру і ступеню суспільної небезпеки кримінального правопорушення і особи винного з урахуванням його соціально-правового статусу. Тому при притягненні до відповідальності неповнолітнього суди крім обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання, мають враховувати й інші обставини, які впливають на призначення покарання – сімейні обставини, умови його

життя та виховання, вплив дорослих, наявність матеріальної чи іншої залежності від дорослих, рівень фізичного та інтелектуального розвитку, здатність усвідомлювати значення своїх дій та можливого покарання.

Особливими обставинами для призначення покарання неповнолітньому можуть бути сприятливі і несприятливі обставини. Сприятливі обставини - це ті, які дають підстави для застосування щодо неповнолітнього передбаченого законом виду звільнення від покарання чи його відбування; призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом або призначення покарання, ближчого до мінімально можливого за законом. Несприятливими є ті, за наявності яких унеможливується звільнення від покарання чи його відбування, не застосовується призначення більш м'якого покарання, ніж передбачене законом або призначається додаткове покарання, призначається покарання максимально суворе чи близьке до нього. Перелік обставин, які є специфічними для призначення покарання неповнолітньому, у КК України названо вичерпно - вони повинні стосуватися або особи засудженого, або ж об'єктивних умов його існування до і після вчинення злочину [1].

Метою покарання неповнолітнього є його виправлення, виховання та соціальна реабілітація. Особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначено покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень.

Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх (Пекінські правила) орієнтують національних законодавців у першу чергу на скорочення випадків застосування позбавлення волі до неповнолітніх, зазначаючи, що «рішення про обмеження особистої свободи неповнолітнього повинно ухвалюватись тільки після уважного дослідження цього питання, та обмеження повинні бути по можливості зведені до мінімуму; неповнолітнього правопорушника не слід позбавляти особистої свободи, якщо тільки його не визнано винним у вчиненні серйозного діяння із застосуванням насильства проти іншої особи чи в неодноразовому вчиненні інших серйозних правопорушень, а також за відсутності іншого відповідного заходу впливу» [3, с. 179]. Тим самим однією із ключових особливостей притягнення до відповідальності неповнолітніх є концепція застосування до молодих правопорушників примусових заходів виховного характеру, що мали б мінімальний каральний вплив, але в той же час були пропорційними і достатніми для виправлення неповнолітнього і сприяли б попередженню скоєння інших кримінальних правопорушень.

Таким чином, особливості притягнення до відповідальності неповнолітніх пов'язані з психологічними і соціальними характеристиками їх віку і стосуються переліку кримінальних

правопорушень, за які вони притягуються до кримінальної відповідальності, покарань, що можуть застосовуватись до них, правил призначення покарань та порядку їх відбування і звільнення від кримінальної відповідальності і покарання. Узагальнюючи міжнародний досвід та судову практику, вищі судові інстанції відзначають неприпустимість призначення невинувато суворих і невинувато м'яких покарань для неповнолітніх, тому при притягненні до відповідальності осіб, що не досягли повноліття, суди повинні враховувати всі обставини.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Казначеева Д.В. Проблеми призначення покарань щодо неповнолітніх. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 176-182.

УДК 343.5(043.2)

Зінченко Г.С., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Сумський державний університет, м. Суми, Україна
Науковий керівник: Пахомов В.В., д.ю.н., професор

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНТРАБАНДИ

Явище контрабанди існує ще з давніх часів, а точніше від самого початку заснування держави, встановлення її кордонів, розвитку економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, митної справи і нині є одним із суспільно-небезпечних явищ.

Контрабанда характеризується негативним впливом, що, перш за все, відображається на економічних інтересах держави, і що є пріоритетною умовою для розвитку країни. Особливих збитків зазнає вітчизняний товаровиробник, у якого немає змоги ефективно реалізувати свій потенціал у межах країни та поза її меж, що призводить до зниження конкурентоспроможності українських товарів на внутрішньому ринку та подальше скорочення персоналу та фонду заробітної плати, а далі і до відтоку робочої сили за кордон. Крім цього, від негативних наслідків контрабанди страждає і державний бюджет. Важливим є усвідомлення того, що доходи бюджету від зовнішньої торгівлі формуються не лише з митних зборів, а й імпортного ПДВ, що становить для України більшу частку надходжень до бюджету [1]. Так, у 2019 р. із 314 млрд. гривень надходжень податку на додану вартість, – 250,5 млрд. гривень або 80%